

Balti põgenike akadeemiline elu Saksamaal

1. Akadeemilise õppetöö algus

Põgenike-üliõpilaste edasiõppimise küsimus muutus Saksamaal akuutseks 1945.a.sügisel, kui Saksa ülikoolid uuesti tööd alustasid.

Tuhanded noored DP'd, kelle akadeemilist ha iduskäiku sõda ja põgenemine oli katkestanud, vegeteerisid sel perioodil DP laagrite sumbunud ja vaimu-
müristavas õhkkonnas. Niipea kui Saksa ülikoolid olid ukse avanud, ründasid
tuhanded DP-noored neid oma sisseastumissooviavaldustega. Kuna aga ka Saksa
ülikoolid ise pidid töötama kitsastes töötingimustes ja kuna tung neisse
oli väga suur, siis ostutasid nad vähest valmisolekut DP-üliõpilaste
vastuvõtuks.

Õnneks asusid liitlaste okupatsioonivõimud DP noorte hariduse hätkamise
küsimuses siiski poolalavale ja häätahtlikule seisukohale. Saksa ülikoolid said
korralduse reserveerida 10 % üliõpilaste mahust DP-dele. Lisaks sellele asutati
kaks eri ülikooli DP-de jaoks : UMNRA ülikool Münchenis kõigist rahvusist
üliõpilastele, mis avati 1945.a.sügisel ja Balti ülikool Hambrugis 1946.a.
märtsis kolmele Balti rahvusele.

Balti

2. Üliõpilaste arv ja jaotus ülikoolide vahel

Balti üliõpilased ja õppejõud moodustavad olulise osa Saksamaa
läänetsoonides asuvaist DP üliõpilastest ja õppejõududest. World Student
Relief arvestab oma 5. rappordis tootud 1947.a. abistamiskavas ca 6000
DP-üliõpilasega Saksamaal. Neist on Balti üliõpilasi 1945/46 õppeaastal
üle 4000. See kõrge arv on peamiselt põhjustatud sellest, et Baltikumist
põgenes peamiselt noorem ja hariutum osa rahvastikust.

1945/46 õppeaasta aruanded näitavad ühtlasi, et Balti üliõpilased
on kõige innukamalt ja tõsiemalt kõigist DP üliõpilastest suhtunud
akadeemilisse tööse. DP-dele reserveeritud 10% kohtadest oli esialgse kva
järele Balti noortele reserveeritud 4 % kohtadest. Tegelikult õppetöö alates
selgus aga, et kõikide ülikoolide juures baltlastest sisseastujate arv
ületas tunduvalt ettenähtud kvoote ja kuna teised rahvused tihti neile
ettenähtud kvooteid ei kasutanud, täitsid vabu kohti Balti üliõpilased. Hiljem
antigi Balti üliõpilastele võimalus teiste arvel vabaksjäänud kohti täita.
Ka Hamburgi Balti ülikool suutis alul vastu võtta vaid osa sisseastuda
soovijaist.

1945/46 õppeaastal tegelikult edasiõppinud Balti DP-üliõpilaste
arvu ja nende jagunemist eri ülikoolide vahel näitavad järgnevad tabelid:

Vähemal arvul õppis Baltiüliõpilasi veel Bonni Würzburgi ja Darmstadt'i ülikoolides. Üldse õppis Balti üliõpilasi ca 25 mitmesuguses Saksa ülikoolis üle kõigi läänetsoonide.

Üliõpilaste arv näitab sealjuures veel pidevat kasvu. Nii registreeri 1946.a.lõpul Hamburgi Balti ülikooli üle 1400 Balti üliõpilase ja Briti tsooni Saksaülikoolidesoõli kontingendi laiendamise tõttu baltlaste arv tõusnud 450-lt 677-le. 1947.a.talvesemestrilgi näitab Balti üliõpilaste arv pidevalt tõusu. Hamburgi Baltiülikool võttis vastu 242 uut üliõpilast, Saksa ülikoolid Briti tsoonis üle 400 uue üliõpilase. Müncheni DP ülikoolis on aga 300 uues sisseastuja hulgas vaid 37 baltlast.

Balti üliõpilaste tegeliku õppetöö kujunemine

1945/46 õppeaastal

Balti üliõpilased on näidanud möödunud õppeaastal oma akadeemilises tegevuses silmapaistvat püüdlikkust ja tulemusi, mis väärrib seda enam esile-
tõstmist, kui arvestada, millistes rasketes tingimustes on kogu aeg tunud õppetööd teha. Rida vanema kursuse Balti üliõpilasi, peamiselt arstiteadlasi ja tehniliste alalde üliõpilasi sooritasid aasta lõpul Saksa ülikoolide juures lõpueksamid ja taotlesid akadeemilisi kraade.

Õppeaintervall valikus eelistasid Balti üliõpilased silmapaistvalt praktilisi õppeaineid. Eelistatunaks alaks oli arstiteadus, mida õppis üle 25 % kõigist üliõpilastest ja tehnilised alad, nagu ehitustehnika, arhitektuur, mehaanika, keemia jne. Filosoofiateaduskonnas eelistati praktilisi keeli, eriti ingliskeelt. Tõubilise näite õppealade valikust näitab 1946/47 aastaks Hamburgi Balti ülikooli vastuvõetud 242 üliõpilase jagunemine õppealade järele:

tehnilised alad	22 %
põllu -ja metsateadlased	17 %
filoloogid	15 %
majandusteadlasi ja juriste	10 %
farmatseute	8 %
keemikuid	8 %
	100 %

Briti tsooni Saksa ülikoolides oli 1946.a.lõpul 53 baltlastele määratud vabale kohale 276 kandidaati, samal ajal filosoofiateaduskondades 164 vabale kohale 116 kandidaati.

Balti Ülikool Hamburgis

Arvestades seda tsentraalset tähtsust, mida omab balti DP üliõpilastele Hamburgi Balti ülikool, ei ole vist ülearune lühidalt eraldi puudutada seda õppeasutust.

Hamburgi Balti Ülikool on puht Balti ülikool ainult eestlastest, lätlastest ja leedulastest üliõpilastega ja ainult Balti teadlastest koosneva õppejõudude kaadriga. Selle ülikooli asutamise idee tõusetus Balti teadlaste ringkondades juba 1945. a. suvel. Põhjuse sellesk andis peamiselt asjaolu, et Saksamaa läänetsoonides leidis silmapaistvalt suur arv Tartu, Tallinna, Kiia ja Kaunase ülikoolide õppejõude ¹⁾

- 1) Nii näiteks viibib kogu Euroopas tuntud Tartu vana ülikooli õppejõududest üle 25 % põgenikena Saksamaal. Vt. "The Baltic Review" nr. 2/3 pp.

1945. a. sügisel Balti põgenike seas korraldatud ankeedid näitasid, et üle 3000 noore olid sellisest ülikoolist huvi atud ja üle 200 teadlase pakkusid asutatavale ülikoolile oma kaasabi.

Kuna enamik õppejõude ja üliõpilasi asus Briti tsoonis, valiti ülikooli asukohaks Hamburg. 1945. a. detsembris andis Briti tsooni sõjaväevalitsus mõusoleku ülikooli asutamiseks, piirates aga ühtlasi selle tegevusulatuse Briti tsooniga.

Järgnesid pigutusrohked ja rasked eeltööd ja organiseerimisküüd, mida teostasid otse ennastohverdava entusiasmi grupp balti teadlasi ja kaks asjale võidetud noort USA teadlast! Prof. R. C. Riggle ja Mr. H. Daves, kes mõlemad töötasid UNRRA teenistuses.

Sellel organisatsioonil grupil tuli võita alul otse ülepääsematuina näivad raskused ja takistused. Tuli alata ilma igasuguse tegevuskapitalita, ilma igasuguste ruumideta ja õppevahenditeta. Kõik tuli luua sõna tõsisel mõttes mittemillestki! Õppesaalid, eluruumid õppejõududele ja üliõpilastele jne. Ometi võimalus juba 1946. a. märtsis ülikoolil tööd alata enam kui tuhande õppejõuga üliõpilasega, liigi pooleteistsaja õppejõuga, 8 teaduskonnaga ja 24 osakonnaga.

Ruumid leiti ülikoolile Hamburgi ^{muuseumi} ~~ülikooli~~ pooleldi puruks pommitat hoones, kus baltakte endi poolt Hamburgi linnavalitsuse abiga tehti hädava remont. Õppejõudude ja üliõpilaste majutamiseks loodi 2 UNRRA lagrit ülikooli ligikaudsele, üks 1000 inimesele ja teine 500 inimesele. Nende langrite mahutav piiras ka va tuvõetavate üliõpilaste arvu 1000 inimesele.

Sama sitke visadusega, millega rajati ülikool toimus temas ka hilje õppetöö. Puudusid pea täiesti õpperahmatud. Õppejõudude abiga koostati ja paljundati mimeograafiliselt üle 40 õpiku. Suuri raskusi valmistas laboratooriumite puudus. Piiratud ulatuses saadi kasutada Hamburgi ülikool ja teiste koolide laboratooriume, selle kõrval on püütud aga ka pidevalt siustada ja välja ehitada oma laboratooriume.

Jaauuari 1947, lõpul sai ülikool omaale senisest paremad ruumid Hamburgi eeslinnas Pinnebergis endistes Luftwaffe kasarmutes. Uued ruumid

võimaldavad nüüd õppetööd hoopiski ratsionaalsemalt ja otstarbekamalt korraldada. Veebruaril lõpul õppis Hamburgi Baltiülikoolis kokku 1025 üliõpilast, mis jagunesid teaduskonade järelle:

Filosoofiateaduskond	150	14,6 %
Rahvamajanduse osakond	52	5,1 %
Õigusteaduse osakond	47	4,7 %
Matemaatika ja loodust.	39	4,0 %
Põllumajandusl.	166	16,1 %
Arstiteaduse fakulteed	214	20,8 %
Arhitektid ja insenerid	170	16,5 %
Keemiline fakulteed	83	8,1 %
Mehaaniline fakulteed	104	10,1 %
	1 025	100,0 %

Õppejõude oli ülikoolil möödunud aasta lõpul 193. Neist oli professoreid 53, Assoc. professoren - 50, lektoreid - 48, instruktoreid - 34 ja õpetajaid - 8.

Õppetöö korraldamisel tuli ülikoolil algusest peale võidelda suurte raskustega. Seda kõigepealt õpperahvatute osas, mis pea täiesti puudusid. Õppejõududel tuli oma loegud läbi töötada ja välja anda mimeografeeritult. Nii ongi ilmunud senini üle 40 loengu-vihiku kõigilt õppealadelt, mis on tõesti suur saavutus niigi koormatud õppejõudude poolt.

Selle kõrval on õppejõududel siiski jätkunud aega ka tublisti teha teaduslikku tööd. Nii on senini ilmunud juba 16 ülikooli teaduslikku publikatsiooni. Need on laiali saadetud enam kui 250-le tuntud ülikoolile kogu maailmas ja suurel määral kaasa aidanud sellele, et see omalaadne teadustempel on võitnud kogu maailmas tunnustuse ja populaarsuse.

Kõik see on saavutatud õppejõudude ja administratiivse personaali otse ennastsalgava idealismiga ja tööga. Seejuures on kõik ülikooli õppejõud ja administratiivne personal kogu aja töötanud täiesti tasuta ja isegi palju halvemais elutingimuses, kui neil oleks olnud edas jäädes DP laagrisse. Õppejõud pidid tihti elama oma perekondadest lahus kokkusurutuina 4-6 kesi ühes ruumis, ilma kõige primitiivsemagi eelduset rahuliku teadusliku töö tegemiseks. Sellele lisanduvad mittetöötajate äärmiselt piiratud ja väiksed toidunormid. Samal ajal kõik algkooliõpetajad, staeednikud ja gümnaasiumiõpetajad DP laagris on kogu aeg saanud töötasu ja töötajate toidunormid. On raskesti mõistetav, miks seda kõrge kvalifitseeritud tead- ja raskesti töötava teaduslikku kadrit on asetatud nii halba olukorda.

Neis halbades oludes on saavutatud hiilgavad tulevused ja teaduslikud saavutused seda imetla isvääri väärt.

Balti üliõpilaste elu-ja õppetingimused

PEDAGOGIKA
ARHIIVMUUSEUM
K 365/4-2

Kõik Balti DP- üliõpilased laagreis ja väljaspool laagreid olid ~~õppe- ja~~ ~~sta- ja~~ ~~jeeksa~~ seni UNRRA hooldusel ja toidul. Toitlustusolud on seejuures kogu aeg halvenenud. On raske mõista neid motive, mis tingis lühinägeliku ja ~~hase~~ katastrofaalse otsuse, et üliõpilased 1946 a. sügisel viidi senisest töötajate kategooriast üle mittetöötajate kategooriasse. Kui nad varem said kergetöötajate normid ca 2000 kalorit päevas, siis hiljem vähendati see norm 1550 kalorile päevas, mks on täiesti ebaküllaldane üliõpilaste pingutusrohket vaimset tööd arvestades. Samal ajal langes tunduvalt ka toidu kvaliteet, nii et tihti üliõpilased kätte siadtegelikult vaid 1000 kalorit päevas. Detsembris 1946 tösteti nn "edukate üliõpilaste" ratsioone 1755 kalorile päevas, mis on ka ikkagi veel palju vähem näiteks laagrite administratiivtöölise normist: 2034 kalorit. Selle toitluspoliitika tulemuseks on üliõpilaste täielik alatoitlustus, mis nüüd otseselt ohustab üliõpilaste tervist, rääkimata korralikust stuudiumist, mis selliste näljaratsioonide juures vaevalt saad senise eduga jätkuda.

Ka üliõpilaste muu majanduslik olukord on UNRRA administratsiooni viimase perioodi üha ja üha halvenenud. Nii keelati UNRRA poolt DP- üliõpilastel elamine väljaspool UNRRA erilaagreid, mis paljude üliõpilaste õppimisvõimalusi tunduvalt halvendas, kuna nüüd tuli elada kokkukilutud pisikestes internaattoakstes. Sellele lisandus otse äärmine kütteainete nappus. 1947. a. karmidel talvekuudel oli üliõpilaskorradide temperatuur tihti kaugel alla 0 kraadi.

Olukord riistade ja jalanõude osas on otse katastroofiline. UNRRA poolt siin mingit varustust ei ole antud ja ka väljaspoolt eraabi korras on see olnud visa tulema. Soojade riiete puudus on sadu üliõpilasi sel taval teinud täiesti töövõimetuks ja neid suninud loobuma oma armastatud õppetegevusest.

Ka õppeabinõude osas on üliõpilaste olukord erakordselt halb. Paberi, kirjutusmaterjali, joonestusmaterjali ja paljude teiste tehniliste õevahendite puudus on pidevalt häirinud õppetööd.

Abi peab tulema väljaspoolt

Keset Kesk-Euroopa tohtutu vaimset ja majanduslikku purustust ja hävingut on Balti- Balti DP 8 üliõpilaste vilgas ja tulemusrikas akadeemiline tegevus kindlasti üks positiivsemaid ja konstruktiivsemaid nähteid. Selle vaimse rekonstruktsiooni ja ülesehitustöös on kahjuks UNRRA abi seni olnud kahetsusväärset väike ja selles osas on selle suure abistamisorganisatsiooni osa lõppenud küll täieliku fiaskoga. Ja seepärast ei tule vist kahjtsadagi, kui organisatsioon nüüd likvi-

PELAGOOGIKA
ARHIIVIMUSEUM
K 36514-2

deerub. Seda peab nüüd üha suuremal määral asendama rahvusvaheline eraabi. Kõigi vaba maailma akadeemilistel ringkondadel, ülikoolidel ja abistamisorganisatsioonidel lasub nüüd kohustus sirutada oma abistav käsi niihästi Hamburgi Balti ülikoolile, kui ka Balti akadeemilisele perele Kesk-Euroopas. Nüüd II Maailmasõja tõeliku ohvrid, julma agressiooni ja ebaõigluse all kannatavad akadeemikud ja üliõpilased on küll oma seniste saavutustega ja tööga ära teeninud, et kogu tsiviliseeritud maailma neile oma abistava käe ulatab. Paljud organisatsioonid on seda üha teinud. USA leedukad on organiseerinud ja organiseerivad Hamburgi Balti ülikoolile laialdaselt abi, Baltic Humanitarian Association on selle abi organiseerimise enda peale võtnud Skandinaavias. World Student Relief ülesandeks peaks olema selle abi kiire organiseerimine ulatuslikult rahvusvahelises raamides. Teadlased ja kõigi maailma üliõpilased moodustavad tänapäeval suure rahvusvahelise pere. Sellest akadeemilisest solidariteeditundest peab välja kasvama kiire ja ulatuslik aktsioon DP-ak- Balti DP akadeemikute ja üliõpilaste abistamiseks.

PEOAB00061KA
ARHIIVMUUSEUM
K 36514-2

Märkmeid kirjadest jne. üliõpilaste kohta

Oktoober 24, 46 - Hamburgi ülikoolis õppis 46 eest. 64 lätlast ja 63 leedulast = 173 samal ajal oli DP ülikoolis 939 üliõp

Nov 6, 46 oli DP ülikoolis 193 õppejõudu, neist ~~103~~ ja neist 103 (53%), leedul 49 (26%) ja eestl. 41 (21)

Nov. 22, 46. oli üldse välja antud 1385 matriklit.

Pinnebergi ülekolimiseks andis end üles ca 1000 üliõpilast neist 59% lätlast, 28% leedulast ja 13% eestlast. - lätlaste arv näitab pidevat tõusu.

World Student Relief - teatab et suvel 1946 oli Am. tsoonis 1765 balti üliõpilast, brititsoonis 1424 ja Prants. tsoon, 556 kokku 3745 balti üliõpilast.

Karl Aun kirjutab 23.1.47. Ülikool algas esmaspäeval 23.1.47 oma tööd pinnebergis.

Üliõpilaste maks. oli mõeldud aasta suvel 1024 üliõpilast, praegu ca 900-1000, rohkem ei võimalda ruumid. Nendest eestlasti ca 15-20% lätlasti üle 50%, ülejäänud leedulased.

Briti tsoonis on Saksa ülikoolides kokku 129 eestlast, neist Hamburgis 46, Bonn 59, Göttingen 36, Kiel 33 jne. Lätlasti ja leedulast on üldiselt sama palju, poolakaid pole üldiselt rohkem kui pool. Üldse on DP üliõpilasi 10% Saksa ülikoolide kontingendist, (Hamburgis ca 200).

Üliõpilaste aadress:

*Baltic University
(24b) Pinneberg (Holst).*

või sõjaväe posti kaardides

Baltic University

1209-C D.P. Assembly Centre

B.A.O.R.

(via Great Britain)

Aug Aug